

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра прав людини та юридичної методології

**ПОСІБНИК ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни
«Правові системи сучасності та їх політичні профілі»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Спеціалізація – «Міжнародні відносини»

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова

Затверджено на засіданні
Вченої ради
протокол № від р.

Ректор
_____ **Анатолій Гетьман**

Харків 2024

Посібник для практичних занять з навчальної дисципліни «Правові системи сучасності та їх політичні профілі» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» спеціалізації «Міжнародні відносини» факультету міжнародного та європейського права. Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2024. 13 с.

Розробники:

Погребняк Станіслав Петрович, доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри прав людини та юридичної методології;

Зінченко Олена Володимирівна – доктор історичних наук, професор,
професор кафедри прав людини та юридичної методології

Затверджено на засіданні кафедри прав людини та юридичної методології
протокол № 8 від 27 березня 2024 р.

Завідувач кафедри прав людини та юридичної методології
Погребняк Станіслав Петрович, доктор юридичних наук, професор

I Модуль.

Правові системи повних (досконалих) демократій та недосконалих демократій та їх політичні профілі.

Заняття 1. Правова система

(2 години)

План:

1. Правова система: поняття, риси та структура.
2. Загальна характеристика правової карти світу.
3. Поняття «правова сім'я».
4. Класифікація та типологія правових систем та правових сімей.
5. Глобалізація та правові системи.

Список літератури:

Загальна теорія права. Підручник. Харків: Право, 2020. 568 с.

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О.В.Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017.

Порівняльне правознавство у таблицях: навч. посібник. Видання 4-те, змінене та доповнене / Петришин О.В., Зінченко О.В., Лук'янов Д.В. Харків: Право, 2021. 164 с.

Правова карта сучасного світу: навч. посібник для студентів-магістрів юрид. вищих навч. закладів і факультетів / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Харків: Право, 2023. 478 с.

D. Lukianov and O. Zinchenko. Discovering the Unexpected: Comparative Legal Studies in Eastern and Central Europe / Ed. by W.E. Butler, O.V. Kresin. Clark, New Jersey: Talbot Publishing, 2021. 562 p.

Лук'янов Д.В. Наднаціональна правова система. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О.В.Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. С. 308-310.*

Смородинський В.С. Мішані правові системи. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.:*

О.В.Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. С. 298-301.

Правові системи сучасності: навч. посібник для магістрів права / Відп. Редактор Ю.С.Шемчушенко. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2012. 492 с.

Заняття 2. Політична система

(2 години).

План:

1. Політична система: поняття: риси та структура. Загальна характеристика політичної карти світу.
2. Політичний режим та його різновиди.
3. Форми правління та їх різновиди.
4. «Стовпи» політичних систем: права людини, верховенство права, демократія.
5. Індекс демократії, його основні категорії. Рейтинг країн за рівнем демократії. Критерії класифікації країн за рівнем демократії.
6. Міжнародні стандарти в сфері розвитку демократії.

Список літератури:

Загальна теорія права. Підручник. Харків: Право, 2020. 568 с.

Застосування міжнародних стандартів. Рада Європи. Посібник для національних спостерігачів за виборами. *Council of Europe*. <https://rm.coe.int/1680597994>

The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *Democracy index*. 2007. P. 1-11.

Democracy Index 2023. *Economist Intelligence Unit*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

Політологічний енциклопедичний словник. За ред. М.П.Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.

Where democracy is most at risk. Four lessons from EIU's new ranking of democracies. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index>

Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/svit/index-demokratii-2022-0202202>

Як змінювалося місце України у ключових рейтингах демократії за сім років. *Слово і діло: аналітичний портал.* URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/02/12/infografika/polityka/yak-zminyuvalosya-misce-ukrayiny-klyuchovykh-rejtynhax-demokratiyi-sim-rokiv>

Council of Europe. <https://rm.coe.int/>

Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/>

Заняття 3. Повні демократії скандинавського, західноєвропейського та північноамериканського регіонів

(2 години).

План:

1. Політична та правова системи Норвегії.
2. Політичні та правові системи Ісландії та інших країн скандинавського регіону.
3. Політичні та правові системи країн Західної Європи (Німеччина, Швейцарія, Люксембург).
4. Політична та правова системи Великобританії.
5. Політична та правова система Канади.

Список літератури:

Правова карта сучасного світу: навч. посібник для студентів-магістрів юрид. вищих навч. закладів і факультетів / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Харків: Право, 2023. 478 с.

Порівняльне правознавство: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: навч. посіб. Видання друге, змінене / уклад.: О.В.Петришин, О.В.Зінченко, Д.В.Лук'янов. Х.: Право, 2019. 1024 с.

Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 677 с.

Застосування міжнародних стандартів. Рада Європи. Посібник для національних спостерігачів за виборами. *Council of Europe.* <https://rm.coe.int/1680597994>

The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *Democracy index*. 2007. P. 1-11.

Democracy Index 2023. *Economist Intelligence Unit*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

Where democracy is most at risk. Four lessons from EIU's new ranking of democracies. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index>

Зінченко О.В. Конституції скандинавських країн: порівняльний аналіз. *Вісник національної академії правових наук України: зб. наук. пр.* 2017. № 1 (88). С. 58-68.

Зінченко О.В., Воронько А. В., Лешко О. Д. Інститут омбудсмена в країнах Скандинавії. *Інтернаука: міжнародний науковий журнал. Серія: "Юридичні науки"*. 2022. № 3. Режим доступу: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2022-3-7988>

Зінченко О.В. Ставлення карликових держав Європи до основоположних цінностей Європейського союзу (історія і сучасність). *Європейські цінності та практики у політико-правовому дискурсі: зб. матеріалів XXXI Харківських політологічних читань* (м. Харків, 25 травня 2018 р.). Харків: Право, 2018. С. 14-18.

Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/>

Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/svit/indeks-demokratii-2022-0202202>

CONSTITUTE. THE WORLD'S CONSTITUTIONS TO READ, SEARCH, AND COMPARE. URL: https://www.constituteproject.org/constitutions?lang=en&status=in_force&status=is_draft

Заняття 4. Повні демократії латиноамериканського, азійського, австралійського та африканського регіонів

(2 години).

План:

1. Політичні та правові системи країн повної демократії латиноамериканського регіону (Уругвай).
2. Політичні та правові системи країн повної демократії азійського регіону (Японія, Південна Корея, Тайвань).

3. Політичні та правові системи Нової Зеландії та Австралії.

4. Політичні та правові системи країн повної демократії африканського регіону (Маурітіус).

Список літератури:

Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 677 с.

Правова карта сучасного світу: навч. посібник для студентів-магістрів юрид. вищих навч. закладів і факультетів / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Харків: Право, 2023. 478 с.

Порівняльне правознавство: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: навч. посіб. Видання друге, змінене / уклад.: О.В.Петришин, О.В.Зінченко, Д.В.Лук'янов. Х.: Право, 2019. 1024 с.

The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *Democracy index*. 2007. P. 1-11.

Democracy Index 2023. *Economist Intelligence Unit*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

Where democracy is most at risk. Four lessons from EIU's new ranking of democracies. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index>

Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/>

CONSTITUTE. THE WORLD'S CONSTITUTIONS TO READ, SEARCH, AND COMPARE. URL: https://www.constituteproject.org/constitutions?lang=en&status=in_force&status=is_draft

Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/svit/index-demokratii-2022-0202202>

Заняття 5. Недосконалі демократії, їх правові системи та політичні профілі

(2 години)

План:

1. Політичні та правові системи недосконалих демократій Західної Європи (Бельгія, Італія, Кіпр, Португалія).

2. Політичні та правові системи недосконалих демократій Східної Європи (Чехія, Естонія, Словенія та інші).
3. Політична та правова система США.
4. Політичні та правові системи недосконалих демократій латиноамериканського регіону (Бразилія, Аргентина, Колумбія).
5. Політичні та правові системи недосконалих демократій азійського регіону (Індія, Малайзія).
6. Політичні та правові системи недосконалих демократій африканського регіону (Намібія, Гана, Лесото).

Список літератури:

Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 677 с.

Правова карта сучасного світу: навч. посібник для студентів-магістрів юрид. вищих навч. закладів і факультетів / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Харків: Право, 2023. 478 с.

Порівняльне правознавство: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: навч. посіб. Видання друге, змінене / уклад.: О.В.Петришин, О.В.Зінченко, Д.В.Лук'янов. Х.: Право, 2019. 1024 с.

Зінченко Олена. Сучасне африканське право. Навчальний посібник. Харків: Право, 2023. 172 с.

Застосування міжнародних стандартів. Рада Європи. Посібник для національних спостерігачів за виборами. *Council of Europe*. <https://rm.coe.int/1680597994>

The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *Democracy index*. 2007. Р. 1-11.

Democracy Index 2023. *Economist Intelligence Unit*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

Where democracy is most at risk. Four lessons from EIU's new ranking of democracies. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index>

Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/>

CONSTITUTE. THE WORLD'S CONSTITUTIONS TO READ, SEARCH,
AND COMPARE. URL:
[https://www.constituteproject.org/constitutions?lang=en&status=in_force&status=i
s_draft](https://www.constituteproject.org/constitutions?lang=en&status=in_force&status=i
s_draft)

[Журнал Forbes Ukraine.](https://forbes.ua/svit/indeks-demokratii-2022-0202202) URL: <https://forbes.ua/svit/indeks-demokratii-2022-0202202>

II Модуль.

Правові системи гібридних та авторитарних країн та їх політичні профілі.

Заняття 6.

Гібридні країни, їх політичні та правові системи.

(2 години)

План:

1. Політичні та правові системи гібридних країн Європи (Туреччина, Грузія, Армєнія, Боснія).
2. Політична та правова система України.
2. Політичні та правові системи гібридних країн латиноамериканського регіону (Болівія, Гватемала, Еквадор).
3. Політичні та правові системи гібридних країн азійського регіону (Гонконг, Бангладеш).
4. Політичні та правові системи гібридних країн африканського регіону (Кенія, Танзанія, Мадагаскар, Марокко, Туніс).

Список літератури:

Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 677 с.

Правова карта сучасного світу: навч. посібник для студентів-магістрів юрид. вищих навч. закладів і факультетів / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Харків: Право, 2023. 478 с.

Порівняльне правознавство: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: навч. посіб. Видання друге, змінене / уклад.: О.В.Петришин, О.В.Зінченко, Д.В.Лук'янов. Х.: Право, 2019. 1024 с.

Зінченко Олена. Сучасне африканське право. Навчальний посібник. Харків: Право, 2023. 172 с.

Застосування міжнародних стандартів. Рада Європи. Посібник для національних спостерігачів за виборами. *Council of Europe*. <https://rm.coe.int/1680597994>

The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *Democracy index*. 2007. P. 1-11.

Democracy Index 2023. *Economist Intelligence Unit*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

Where democracy is most at risk. Four lessons from EIU's new ranking of democracies. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index>

Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/>
CONSTITUTE. THE WORLD'S CONSTITUTIONS TO READ, SEARCH,
AND COMPARE. URL:
[https://www.constituteproject.org/constitutions?lang=en&status=in_force&status=i
s_draft](https://www.constituteproject.org/constitutions?lang=en&status=in_force&status=is_draft)

[Журнал Forbes Ukraine.](#) URL: [https://forbes.ua/svit/indeks-demokratii-
2022-0202202](https://forbes.ua/svit/indeks-demokratii-2022-0202202)

Заняття 7-8. Авторитарні країни Східної Європи та Азії, їх політичні та правові системи.

(4 години)

План:

1. Політичні та правові системи Білорусі та Росії.
2. Політичні та правові системи Таджикистану, Туркменістану.
3. Політичні та правові системи Узбекистану, Казахстану, Кіргізії.
4. Політичні та правові системи Азербайджану.
5. Політичні та правові системи Афганістану.
6. Політичні та правові системи Північної Кореї.
7. Політичні та правові системи Китаю.
8. Політичні та правові системи Камбоджи, В'єтнаму.

Список літератури:

Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 677 с.

Правова карта сучасного світу: навч. посібник для студентів-магістрів юрид. вищих навч. закладів і факультетів / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Харків: Право, 2023. 478 с.

Застосування міжнародних стандартів. Рада Європи. Посібник для національних спостерігачів за виборами. *Council of Europe*. <https://rm.coe.int/1680597994>

The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *Democracy index*. 2007. P. 1-11.

Democracy Index 2023. *Economist Intelligence Unit*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

Where democracy is most at risk. Four lessons from EIU's new ranking of democracies. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index>

Росія на шляху до диктатури, але дві третини світу нейтральні або підтримують її. Розбір «Індексу демократії – 2022» від The Economist.

Зінченко О.В. Причини виникнення суперпрезидентського правління у республіках Центральної Азії. *Державотворчі процеси в Україні і зарубіжних країнах (до 30-річчя прийняття Декларації про Державний суверенітет України 1990 року)*: матеріали круглого столу Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, кафедра історії держави і права України та зарубіжних країн. М. Харків, 3 червня 2020 р. Харків, 2020. С.64-66.

Зінченко О.В. Суперпрезидентська форма правління у державах Центральної Азії. *Юридичний науковий електронний журнал*. Запоріжжя: ЗНУ, 2021. № 2/2021. С. 42-45.

Зінченко О.В. Фактори формування диктатур у державах Центральної Азії. *Політична система України за умов глобальних викликів і локальних проблем*: збірник матеріалів XXXIV Харківських політологічних читань (м. Харків, 21 квітня 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 15-19.

Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/>

Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/svit/indeks-demokratii-2022-0202202>

CONSTITUTE. THE WORLD'S CONSTITUTIONS TO READ, SEARCH, AND COMPARE. URL:

**Заняття 9. Авторитарні країни Близького Сходу,
латиноамериканського та африканського регіонів,
їх політичні та правові системи.**

(2 години)

План:

1. Політичні та правові системи авторитарних країн Близького Сходу (Саудівська Аравія, Сирія, Судан Іран, Йемен).
2. Політичні та правові системи авторитарних країн африканського регіону (ЦАР, Чад, Конго, Нігер).
3. Політичні та правові системи авторитарних країн латиноамериканського регіону (Куба, Нікарагуа, Венесуела).

Список літератури:

Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. 677 с.

Правова карта сучасного світу: навч. посібник для студентів-магістрів юрид. вищих навч. закладів і факультетів / Петришин О.В., Лук'янов Д.В., Гетьман Є.А., Гиляка О.С., Зінченко О.В. Харків: Право, 2023. 478 с.

Порівняльне правознавство: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів: навч. посіб. Видання друге, змінене / уклад.: О.В.Петришин, О.В.Зінченко, Д.В.Лук'янов. Х.: Право, 2019. 1024 с.

Зінченко Олена. Сучасне африканське право. Навчальний посібник. Харків: Право, 2023. 172 с.

Зінченко О.В. Особливості статусу президента в арабських республіках (порівняльний аналіз). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2019. № 1 (26). С.110-122.

Зінченко О.В. Особливості форми правління арабських монархій (порівняльний аналіз). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. № 1. С. 50-64.

Зінченко О.В. Конституції Конго про права та свободи громадян (порівняльний аналіз). *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали

міжнародної науково-практичної конференції. м. Львів, 14-15 лютого 2020 р. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». Львів, 2020. С. 108-111.

Зінченко О.В. Арабські конституційно-абсолютні монархії – унікальний взірць державотворення. *Державотворчі процеси в Україні та зарубіжних країнах: історичний аспект* (до 1000-річчя з початку правління Ярослава Мудрого): матеріали Круглого столу. Асоціація випускників Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Х.: ФОП Бровін О.В., 2019. С. 37-39.

The Economist Intelligence Unit's index of democracy. *Democracy index*. 2007. P. 1-11.

Democracy Index 2023. *Economist Intelligence Unit*. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2023/>

Where democracy is most at risk. Four lessons from EIU's new ranking of democracies. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index>

Economist Intelligence Unit. URL: <https://www.eiu.com/>

Журнал Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/svit/indeks-demokratii-2022-0202202>

CONSTITUTE. THE WORLD'S CONSTITUTIONS TO READ, SEARCH, AND COMPARE. URL: https://www.constituteproject.org/constitutions?lang=en&status=in_force&status=is_draft